

İLKÖĞRETİM I. KADEME ÖĞRENCİLERİNİN KOMPOZİSYON YAZMA BECERİLERİNİ GELİŞTİRMEDE PLANLI YAZMA MODELİNİN ÖNEMİ

Yrd. Doç. Dr. Muammer YILMAZ*

Mustafa Kemal Üniv. Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği ABD.
muammeryilmaz66@gmail.com

Özet

Yazma, duygu ve düşüncelerimizi semboller vasıtasıyla ifade etmede ve iletişim kurmada kullanılan önemli yollardan birisidir. Yazma süreci okul öncesinde başlamaktadır. Çocuğun evde okula giden kardeşinin yazma çalışmalarına şahit olması, karalamalar, resimler çizimler yapması onun yazma konusunda belirli bir anlayış geliştirmesine, yani güdülenmesine neden olacaktır. Okula başladığında ise kazanmış olduğu bu ön bilgi, onun yazı çalışmalarına fayda sağlayacaktır. İlköğretim 5. sınıf Türkçe Programı incelendiğinde, öğrencilerin kazanımları arasında planlı yazmanın olduğu görülmektedir. Yeni programla birlikte bir takım değişikliğe gidilmiş, geleneksel öğretim yöntemleri yerine alternatif öğretim yöntemleri getirilmiştir. Ancak kompozisyon yazma becerilerinin kazandırılması konusunda tam bir ilerlemenin olduğunu söylemek güçtür. Öğrencilerin eskiden beri süregelen kompozisyon yazma becerileriyle ilgili sıkıntıları hâlâ devam etmektedir. Kompozisyon yazdırma konusunda genel olarak öğretmenler konunun içeriğinden ziyade şekle ağırlık vermektedirler. Yazının okunaklılığı, temizliği, başlığı, sayfanın kenar boşlukları, noktalama işaretlerinin yerli yerinde kullanılması gibi ölçütler, kompozisyon yazmada ön plana çıkmaktadır. Öğretmenler, öğrencilerin kompozisyon becerilerini kazanmalarına yardımcı olmak için planlı yazma modelini kullanabilirler. Bu yöntemle kompozisyon yazmada, şekilden ziyade içerik üzerinde durulmaktadır. Bu model öğrencilerin kompozisyon becerilerini kazanmalarına büyük ölçüde katkı sağlamaktadır. Derleme türü bu çalışma, kompozisyon yazmada nasıl bir yol izlenmesi gerektiği konusunda hem öğrencilere hem de öğretmenlere dönük pratiğe dökülebilecek bir takım bilgiler içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Yazma, kompozisyon, planlı yazma modeli.

IMPORTANCE OF PLAN OF WRITING METHOD IN IMPROVE OF STUDENTS' COMPOSITION WRITING ABILITIES IN ELEMENTARY SCHOOL FIRST GRADE

Abstract

Write is one of important facilities in expression our emotions and idea with symbol and communication. Write process is start in kindergrade. If child attest to write works of brother/sister in the home, his/her to make calligraphic exercises, picture, drawing will reason child develop a definite idea in write namely motivasyon. In child start elementary earned this first information will help child' write works. In research five grades elementary Turkish instruction program seen plan of write among to children' earns. New instruction program with together a completely change, traditional instruction methods instead of alternative instruction methods bringed. But in earned of composition write abilities hard a completely progress's be tall. Students' rigours still continue concerned composition write abilities. Usually In composition write subject teachers regard subject' content instead of subject' outline. In composition write toward the front exit such as legible of write, cleanness of write, subject of write, border opening of page, punctuate. The teachers can use plan of write method help for he students composition write abilities earn. In composition write with this method, outline instead of content focus on. This method is support to the students composition write abilities earning. This study kind of compilation is contain some of information students and teachers in how to a way follow when composition write.

Key Words: Write, composition, plan of write method.

* Bu çalışma, 05-07 Mayıs 2011 tarihleri arasında Cumhuriyet Üniversitesi'nde yapılan X. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Türkçenin öğretimine yardımcı temel alanlardan birisi de yazmadır. Yazma, duygu ve düşüncelerin semboller yoluyla ifade edilmesidir. Yazma süreci okul öncesinde başlamaktadır. Çocuğun evde karalamalar yapması, okula giden kardeşinin yazma çalışmalarını gözlemesi, resimler çizimler yapması onun yazma konusunda belirli bir anlayış geliştirmesine alt yapı oluşturmaktadır. Okula başladığında ise kazanmış olduğu bu ön bilgi, onun yazı çalışmalarına fayda sağlayacaktır.

Yazma konuşma gibi bir anlatım yoludur. Bununla birlikte yazma konuşmadan ayrı becerileri gerektirir. Çünkü her konuşan söylediklerini yazamayabilir. Bu sebeple ilköğretime başlayan çocukları yazılı anlatıma hazırlamak için önce sınıfça sonra aşamalı olarak bireysel yazma çalışmaları yaptırmak gerekir (Göğüş,1978).

İlköğretim birinci sınıfa başlayan çocuk okuma yazma çalışmalarıyla birlikte yazma becerilerini kazanmaya başlamaktadır. Birinci ve ikinci sınıfta yazma ile ilgili çalışmalar sınıftaki tüm öğrenciler tarafından ortak çalışma olarak yürütülür. Bu çalışmalarda ortak olan nokta sınıftaki tüm öğrencilerin cümleyi doğru olarak yazabilmeleridir. Üçüncü sınıfta başlarda ortak çalışmalar şeklinde devam eden yazma etkinliklerine süreç içerisinde öğrencilerden kendi görüş ve düşüncelerini de eklemeleri istenir. Bu bireysel çalışmalara alt yapı hazırlar. Dördüncü sınıftan itibaren bireysel yazma çalışmalarına başlanır (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1995).

Duygu, düşünce ve hayalleri açık, anlaşılır bir şekilde yazma, çeşitli zihinsel becerileri gerektirir. Öğrenciler bu beceriler yoluyla düşüncelerini sıralamayı, sınırlandırmayı ve düzenlemeyi belirlerler. Yazma becerisi okuma becerisiyle doğrudan ilişkilidir. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmeleri okumalarına, yazmalarına, yazdıklarını incelemelerine, yazdıkları üzerinde tartışmalarına bağlıdır (Yetkin ve Daştan, 2008). Öğrencilerin duygu ve düşüncelerini etkili bir şekilde kâğıda aktarabilmeleri iyi bir yazma eğitimi almalarıyla mümkün olur. Bu doğrultuda çocuklara ilköğretimin ilk yıllarından başlayarak yazma eğitimi çalışmalarının verilmesi, yazılarının incelenip düzeltilmesi, onların yazmaya motive edilmesi yazı becerilerinin gelişmesine katkı sağlayabilir.

Oluşturulan yazılı metin kişinin ilgili konudaki bilgisini, yaşantısını, anlayışını, zihinsel düzeyini, kelime dağarcığını ve anlatım gücünü yansıtır (Göğüş, 1978). Yazma bilişsel becerileri gerekli kılar. Çünkü yazıyı kâğıda aktarmadan önce öğrenci düşündüklerini sıralar, sınıflandırır ve planlı bir şekilde düzenler. Bu bakımdan planlı yazma çalışmalarına başlamadan önce bu tür etkinliklere sıkça yer vermek gerekir.

Yazmada iki unsur söz konusudur. Bunlar: Hız ve okunabilirliktir. Hız, harflerin şekil olarak basit ve kolay üretilebilmesini ifade ederken, okunabilirlik; çocuğun yazdığı yazının hem kendisi hem de başkaları tarafından kolaylıkla okunmasını ifade etmektedir (Akyol, 2005). Harfler kolay ve hızlı bir şekilde üretilmezse çocuk dikkatini ve enerjisini harf üretmeye (Yazının mekanik yönüyle

ilgilenmeye) ayıracağından, düşüncelerini kâğıda aktaramadan kaybedecektir. Yapılan araştırmalar incelendiğinde kompozisyon yazma konusunda öğrencilerin ciddi sıkıntıları olduğu görülmektedir. Kompozisyon yazdırma konusunda genel olarak öğretmenler konunun içeriğinden ziyade şekle ağırlık vermektedirler. Yazının okunaklılığı, temizliği, başlık, sayfanın kenar boşlukları, paragraflar, noktalama işaretlerinin yerli yerinde kullanılması gibi ölçütler, kompozisyon yazmada ön plana çıkmaktadır. Buna öğrencilere alternatif konular yerine tek bir konu üzerinde yazmaya zorlamakta eklenebilir. Özbay (2003) araştırmasında Türkçe öğretmenlerinin %54,6'nın öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini değerlendirmede imla, noktalama ve şekil üzerinde durduklarını, %21,2'sinin ise içerik üzerinde durduklarını ortaya koymuştur. Öğretmenler kompozisyon çalışmalarında öğrencilerin zihinsel etkinliklerine yeterince ağırlık vermemektedirler.

Yazmayı etkileyen birtakım unsurlar söz konusudur. Bunlar: Yazı bilinci, kalem tutma, oturma şekli, kas gelişimi, el tercihi ve kâğıdın pozisyonu olarak ifade edilebilir.

a) Yazı Bilinci: Yazı bilinci, çocuğun yazma işlevlerinin farkına varmasıdır. Yani yazının kullanımı ve önemi, yazıyı oluşturan birimleri (kelime, cümle ve metin) tanıma ve bunların işlevlerini öğrenme, yazının yönü gibi hususlarda duyarlı olmayı ifade etmektedir (Güneş, 2007). Çocuk okula başlamadan önce evde anne- baba veya okula giden kardeşinin yazı çalışmalarına şahit olur. Onların yazma çalışmalarını gözlemler. Kendisi de onları model alarak karalamalar yapar. Çocuğun yaptığı bu faaliyetler onda yazı bilincinin gelişmesine neden olur.

b) Kalem Tutma: Kalem tutma çocuğun yazmasını etkileyen bir durumdur. Çünkü kalem yazma noktasından (Uç kısmından) tutan çocuk yazma sırasında yazıları göremeyecek ve yazarken ayağa kalkacaktır. Ayrıca bu durum onun çabuk yorulmasına da neden olacaktır. Akyol'a göre (2005) kalem yazma noktasından 2 cm. yukarıdan işaret parmağı ve başparmağın yumuşak uç kısımları ile tutma noktasından tutulur orta parmakla desteklenir. Kalem kâğıt üzerine 45 derecelik açı yapacak şekilde tutulmalıdır.

c) Oturma Şekli: Öğrencinin oturduğu sıra ve masa boyuna uygun olmalıdır. Sıra yüksek olursa çocuk ayağa yazarken ayağa kalkar ve kol kasları gerilir. Bu durum çocuğun yazma sırasında kolunun çabuk yorulmasına neden olur. Sıranın yüksek, masanın alçak olması durumunda ise çocuk yazma esnasında daha fazla eğilecektir.

d) Kas Gelişimi: İlköğretim birinci sınıfa başlayan çocukların büyük kasları gelişmiş, küçük kasları ise gelişim aşamasında olduğu için yazma sırasında çocuklar daha çok büyük kaslarını kullanırlar. Bu durum onların kaleme daha fazla bastırmalarına neden olur.

e) El Tercihi: Beyin sol yarım küresi yoğun kullananlar sağ elle, sağ yarım küresini yoğun kullananlar ise sol elle yazma eğilimindedirler. Çocuğun sol elle yazmasında bir sakınca olmamasına rağmen bazı anne-babalar ve öğretmenler

onları sağ elle yazmaya zorlamaktadırlar. Bu çocuklar için başarılması zor bir iştir. Aslında çocuğun sol elle yazmasında herhangi bir sakınca yoktur. Sol elle yazan çocuklar, yazma sırasında yazdıklarını tam olarak göremedikleri için okuyamazlar. Akyol'a göre (2005) sol elle yazan çocukların sıraları sağ elle yazanlarından biraz daha alçak olmalıdır. Asıl önemli olan çocuğun sağ veya sol elle yazı yazması değil, iki elini de kullanmasıdır. Bazen sağ elle, yorulunca da sol elle yazı yazan çocuğa el tercihi yaptırmak gereklidir. Çünkü çocuğun iki elini de yazma sırasında kullanması yazı sitilinin farklılaşmasına neden olabilir. Bu durumda öğretmenin çocuğa el tercihi yaptırması gerekir. Eşit süre içinde çocuğa adını soyadını yazdırmak, hangi eliyle güzel yazıyorsa o elini yazmada kullanmasını tavsiye etmek yazma elini belirlemeye yardım edebilir.

f) Kâğıdın Pozisyonu: Sağ elle yazanların defteri sol tarafa, sol elle yazanların ise defteri sağ tarafa yaklaşık 45 derece açıyla döndürmesidir (Akyol, 2005).

Programda öğrencilerin yazma becerileri ile zihinsel becerilerini geliştirmek hedeflenmiştir. Bunun için yazmaya başlamadan önce çocuğa zihinsel hazırlık yaptırmak gerekmektedir. Bu doğrultuda yazmaya hazırlık, yazma amacını belirleme, amaca uygun yöntem seçme, konuyu sınırlandırma, dikkatini yoğunlaştırma ve kurallara uygun yazma üzerinde durulmalıdır (Yetkin ve Daştan, 2008).

İlk okuma-yazmanın temel amaçları arasında harflerin yazılış şekillerini kavratarak öğrencilerin yazı becerilerini geliştirmek yer almaktadır. İlköğretim Türkçe Programı incelendiğinde ise, planlı yazmanın 5. sınıf kazanımları içerisinde yer aldığı görülmektedir. İlköğretimde Türkçe derslerinde yapılan yazılı anlatım etkinlikleri, yazılı anlatım becerilerinin kazanılıp geliştirilmesi için temel oluşturmaktadır. Yazma, hayatımızın belli bir aralığına sıkıştırılmamıştır. İnsan ister öğrenim hayatında isterse iş hayatında olsun sürekli yazma faaliyeti içerisinde bulunmaktadır. Bu açıdan öğrenciye yazma becerilerinin kazandırılmasına ilköğretimin ilk yıllarından itibaren özen göstermek gerekmektedir. Bu doğrultuda öğretmenlerin planlı yazma modelini kompozisyon çalışmalarında kullanmaları yararlı olabilir. Çünkü bu modelde öğrenciler yazının şekilsel unsurlarıyla değil, içeriğiyle uğraşmaktalar, zihinsel düşünme, sıralama, sınıflama ve planlamaya daha fazla ağırlık vermektedirler.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, kompozisyon yazmada yaşanan sıkıntıları gidermede hem öğrencilere hem de öğretmenlere yönelik bir takım bilgiler vererek, onların süreç içerisindeki sorunlarının çözümüne yardımcı olmaktadır.

İlköğretim Öğrencilerinin Kompozisyon Yazmada Karşılaştıkları Sorunlar

Yazma karmaşık bir süreçtir. Çünkü öğrencinin düşündüklerini zihninde sıralayarak, sınıflandırarak, düzenleyerek bir plan oluşturmasını ve bunu yazım

kurallarına uygun olarak kâğıda aktarmasını gerekli kılmaktadır. Göğüş'e göre kompozisyon (1978), düşünceyi, duyguyu, olayı yazı ile anlatmayı ifade etmektedir. Öğretmenin kompozisyon yazma çalışmalarına başlamadan önce öğrencinin zihinsel olarak düşüncelerini planlamasına yönelik etkinlikler yapması gerekir. Ancak genel olarak kompozisyon yazma çalışmalarında bu durum çoğunlukla ihmal edilmiştir. Daha çok fikirlerin şekil olarak kâğıda kuralına uygun olarak yerleştirilmesine ağırlık verilmiştir. Düşüncelerini zihinde tasarlama ve planlama yönü eksik olarak gelişen çocuk ileri öğrenim yaşantısında kompozisyon yazmada hep sıkıntı çekecektir. Ağca (1999), öğrencilerin kompozisyon yazarken başarılarını etkileyen unsurları; düşünme gücü, fikir üretme gücü, duygu zenginliği, tecrübe zenginliği ve gözlem gücü ve planlama olarak ifade etmektedir.

Yeni programla birlikte bir takım değişikliğe gidilmiş, geleneksel öğretim yöntemleri yerine alternatif öğretim yöntemleri getirilmiştir. Ancak kompozisyon yazma becerilerinin kazandırılması konusunda tam bir ilerlemenin olduğunu söylemek güçtür. Öğrencilerin eskiden beri süregelen kompozisyon yazma becerileriyle ilgili sıkıntıları hâlâ devam etmektedir. Bu sıkıntıların ileriki öğretim aşamalarına da yansıdığı görülmektedir. Bir ders boyunca tek bir cümle bile yazamayan öğrencilere sıkça şahit olunmaktadır. Program ne kadar iyi olursa olsun onu uygulayacak öğretmen olduğu için kazandırılacak beceriler bu doğrultuda şekil almaktadır. Kompozisyon yazdırma konusunda genel olarak öğretmenlerin geleneksel anlayıştan kurtulamadıkları tahmin edilmektedir. Çünkü geleneksel anlayışta öğretmenler, konunun içeriğinden ziyade şekle ağırlık vermektedirler. Yazının okunaklılığı, temizliği, başlığı, sayfanın kenar boşlukları, noktalama işaretlerinin yerli yerinde kullanılması gibi ölçütler, kompozisyon yazmada ön plana çıkmıştır. İçeriğin oluşturulması, örnek üzerinde göstermekten ziyade anlatımla sağlanmaktadır. Öğretmen, öğrenciye yazısını planlaması için giriş, gelişme ve sonuç bölümlerine yer vermesi gerektiğini kısaca ifade etmektedir. Bu tarz öğretim öğrencinin kompozisyon yazma becerilerini yeterince kazanamamasına neden olmaktadır. Öğrencinin nasıl bir yazı yazacağını örnek bir yazı üzerinde görmesi önemlidir. Ancak mevcut durumda öğretmenlerin bunu yapmadıkları, genelde tek bir konuyu öğrencilere kompozisyon konusu olarak sundukları tahmin edilmektedir. Kompozisyonda giriş bölümü tanımların yapıldığı, gelişme bölümü örneklerin verildiği, sonuç bölümü ise yargıya varılan bölüm olarak öğrenciye anlatılmaktadır. Zihinsel etkinliklere yer verilmeden kısa ve yetersiz açıklamalar yaparak öğrenciye kompozisyon çalışmaları yaptırıldığı görülmektedir. Bu durumda zihinsel planlama yönü eksik olan çocuk için kompozisyon onun korkulu rüyası haline gelmektedir.

Türkçe öğretmenlerinin yaklaşık yarısı (%46,6) yazı çalışmalarında öğrencileri konu olarak bir atasözü ya da özdeyiş vermektedirler (Zorbaz, 2005). Öğretmenler öğrencilere bir ya da iki konu verip ilgili konuda kompozisyon yazmalarını istemektedirler. Öğrencilere alternatif konular sunmamaktadırlar. Konuyla ilgili gerekli açıklamaları ya çok az ya hiç yapmama eğilimindedirler. Öğrenci kendisine sunulan konuyla ilgili ön bilgiye sahip değilse ya da ilgili atasözünün ne manaya

geldiğini bilmiyorsa bir ders boyunca herhangi bir şey yazamayacaktır. Ayrıca öğretmenler yazılı sınavlarda kompozisyon sorusu sorma eğilimindedirler. Sorulan kompozisyon konusu hakkında herhangi bir açıklama yapmamayı tercih etmektedirler. Amacı öğrencilerin yazılı anlatım becerilerini geliştirmek olan öğretmenlerin, öğrencilerden mecazlarla dolu bir sözü açıklamalarını istemesi amaçlarıyla çelişen bir durumdur.

Temur (2001) ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatım beceri düzeyleri ile okul başarıları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu tespit etmiştir. Arıcı ve Urgan (2008) yaptıkları araştırmada ilköğretim II. kademe öğrencilerinin yarıya yakınının kompozisyon yazmada plan oluşturmada zorlandıklarını ifade etmektedirler. Kırbuş (2008) ise yaptığı araştırmada ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerin imla ve planlama konusunda başarısız olduklarını ortaya koymuştur. Bu durumda akla şu soru gelmektedir. Öğrencilerin kompozisyon yazmamasının nedeni öğrenciden mi yoksa öğretmenden mi kaynaklanıyor? Yapılan araştırma sonuçları incelendiğinde sorunun öğretimden kaynaklandığı görülmektedir. Çünkü genel olarak öğretmenler içerik üzerinde ağırlıklı olarak durmuyorlar. Öğrenci aklına geleni kâğıda aktarmakla meşgul olacağı yerde yazının güzelliği, kenar boşlukları, paragrafların uygun olarak verilmesiyle uğraşmaktadırlar. Dolayısıyla yapılan bu işler öğrencinin akla gelen düşüncelerini yazıya dönüştürmeden unutmasına yol açmaktadır. Diğer yandan kompozisyon yazmak planlı bir yazı yazmayı gerektirdiğinden kolay bir iş değil, aksine karmaşık bir iştir. Böyle bir işin bir ders saatine sığdırılmayacağından öğretmenler tarafından bilinmesinde fayda vardır. Yani öğrenciye ders saatinin sonunda kompozisyon yazısını bitirmek zorunda olduğu hissettirilmemelidir.

İlköğretim öğrencilerinin kompozisyon yazmada karşılaştıkları güçlükleri aşmada öğretmenler planlı yazma modelinden yararlanabilirler.

Planlı Yazma Modeli

Planlı yazma; hazırlık, taslak oluşturma, düzenleyerek yazma, redaksiyon, yayımlama ve paylaşım aşamalarından oluşmaktadır (Toth ve diğerleri, 1990; Tompkins, 1998; Mc Callum ve diğerleri 1998; Akyol, 2006).

1. Hazırlık Aşaması

Hazırlık aşaması; konu seçimi, amaç belirleme, hedef kitleyi belirleme, yazı türünü belirleme ve düşünceleri organize etme olmak üzere beş aşamadan oluşur. Hazırlık aşaması, yazmaya ayrılan zamanın %70'lik kısmını oluşturur (Akyol, 2006).

a) Konu Seçimi: Yazı çalışmalarında konu bir araçtır. Öğrencilerin yazma becerilerini geliştirmek ise amaçtır. Bu açıdan seçilen konunun tüm öğrenciler tarafından bilinen bir konu olması gerekmektedir. Çünkü öğrenci konu hakkında yeterli ön bilgiye sahip değilse yazmada zorluk çekecektir.

Öğrenciler hakkında yazı yazılacak konuyu belirlemede zorlanıyorsa öğrenme desteği sağlanmalıdır (Kapka ve Oberman, 2001). Öğretmen tek bir

konuyu değil birden fazla konuyu öğrencilere sunmalı, öğrenciler istedikleri konuyu seçmede özgür olmalıdırlar. Ayrıca konu hakkında gerekli açıklamaları öğrencilere yapmalıdırlar.

b) Amaç Belirleme: Amaç yazarın okuyucuya vermek istediği mesajla ilgilidir. Öğrenci yazma amacını önceden belirlerse yazısını ulaştırmak istediği hedef doğrultusunda şekillendirir.

c) Hedef Kitleyi Belirleme: Hedef kitleyi belirlemek öğrencinin kime yazacağını belirlemek açısından önemlidir. Hedef kitle öğrencinin sınıf arkadaşları, anne-babası, öğretmenleri, gazete, dergi vb. olabilir.

d) Yazı Türünü Belirleme: Yazıya başlamadan önce öğrencinin yazacağı metin türünü belirlemesini ifade etmektedir. Öğrencinin hikâye, şiir, bilgilendirici metin vb. gibi hangi türde yazı yazacağı konusunda kendisinin karar vermesi istenebilir. Çünkü bazı öğrenciler şiir, bazıları ise hikâye türü metin yazmaktan hoşlanabilirler. Ayrıca öğrencilere farklı türde metin yazdırmak onların ilgili metni tanımasına fayda sağlamaktadır.

e) Düşünceleri Organize Etme: Ele alınan konuyla ilgili öğrencinin ön bilgilerini kullanarak konu hakkındaki düşüncelerini açığa çıkarmayı ifade eder. Öğrenci belirlediği konuyu düşünüp, konu hakkında ne yazabilirim sorusunu kendisine sormalıdır. Öğretmen bu aşamada şu etkinlikleri yaptırmalıdır:

✓ **Beyin Fırtınası:** Beyin fırtınası, öğrencinin bir konu hakkında mantıklı ya da mantıksız endişesine kapılmadan çok sayıda fikir üretmesini ifade eder (Coşkun, 2007). Öğretmen konuyla ilgili öğrencilerden aldıkları fikirleri tahtaya yazmalıdır.

✓ **Kavram Ağı Oluşturma:** Ele alınan konuyu temel alıp, onunla ilgili akla gelen tüm kelime ve kavramları yazmayı ifade eder.

✓ **Sınıf İçi Konuşmalar:** Öğrencilerin yazı yazılacak konu üzerinde karşılıklı konuşmaları, tartışmaları, soru sormaları yazmalarına katkı sağlamaktadır (Akyol, 2006). Öğretmen ele alınan tüm konular üzerinde öğrencileri konuşturmalıdır. Sınıf içi konuşmalarda öğrenci, arkadaşlarının konuşmalarını dinler ve konuya bakış açılarını kendisine transfer eder.

✓ **Resim Yapma:** Öğrencilerin belirledikleri konuyla ilgili resim yapmalarıdır. Akyol'a göre (2006) resimler olay aşamalarının zihinde kalmasına katkı sağlamaktadır.

✓ **Örnek Metin Okuma:** Öğretmenin yazılacak metin türlerine örnek olacak metinleri sınıfa getirip okumasıdır (Coşkun, 2007). Bu şekilde öğrenci yazacağı metin türünün yapısı hakkında bilgi sahibi olmaktadır.

✓ **Görselleri Kullanma:** Öğretmenin öğrencilerin yazı yazacakları konularla ilgili görselleri sınıfa göstermesidir.

2. Taslak Oluşturma

Öğrencinin kompozisyon yazmaya başladığı aşamadır. Öğrenci hazırlık aşamasındaki düşüncelerini yazıya bu aşamada aktarmaya başlamaktadır.

İyi bir kompozisyon yazmak bir defada mümkün olmayabilir. Birkaç denemeyi içerebilir. Taslak oluşturma aşamasında çocuklar noktalama işaretleri ve yazının şekilsel unsurlarıyla fazla oyalanmamalıdır Akyol (2006). Bu aşamada öğrenci metnin içeriği üzerinde durmalı ve içeriği oluşturmaya çalışmalıdır. Çocuklar şekilsel unsurlarla uğraşıp düşüncelerini unutmadan yazıya geçirmelidirler. Akyol'a göre (2006) bazı öğrenciler bu aşamada yazıya giriş yapmada sıkıntı yaşayabilirler. Öğretmenin bu öğrencilere alternatif giriş cümleleri söylemesi, çocuğun yaptığı resimleri çocukla beraber inceleyerek diğer bölümler için de cümleler vermesi gerekmektedir.

3. Düzenleyerek Yazma

Bu aşamada çocuklar yazdıklarını gözden geçirerek gerekli düzeltmeleri yapmaktadırlar. Yazılarını olgunlaştırmak için çocuklar yazdıklarını okurlar. Bu doğrultuda öğretmen öğrencilerin yanındaki arkadaşı ile yazdıklarını değişip okumalarını isteyebilir. Bu şekilde farklı bakış açılarıyla yazılan yazı daha çabuk olgunlaştırılabilir.

Öğrencileri yazılarını öğretmene gösterip ondan gerekli düzeltmeleri alırlar. Öğretmen çocukların yazılarını inceleyip eklemeler, çıkarmalar ve yer değiştirmeler yaparak öğrencilerin yazılarını düzeltmelidir (Akyol, 2006). Öğrenci öğretmenden aldığı dönüt ve düzeltmeler doğrultusunda yazısını yeniden yazmalıdır.

4. Redaksiyon (Tashih)

Bu aşamada öğrenciler yazının şekli, sayfa düzeni, imlâ ve noktalama işaretleri üzerinde dururlar. Aşıcı ve Mataracı (1999) yaptıkları araştırmada ilköğretim 5. Sınıf öğrencilerinin Türkçe dersinde imla ve noktalama işaretlerini kullanmada yetersiz olduklarını ortaya koymuşlardır. Öğrenciler redaksiyon aşamasında yazdıklarını okurlar ve imlâ ve dilbilgisi yanlışlarını düzeltirler.

5. Yayımlama ve Paylaşım

Bu aşama öğrencinin yazdığını başkalarına sunduğu aşamadır. Öğrenci yazdığı yazıyı ilk önce sınıf arkadaşlarına okuyarak sınıfı ve öğretmeni ile bunu paylaşır. Bunun dışında öğretmen öğrencinin yazısını sınıf ve okul panosuna asarak, okul gazetesinde, dergide yayınlatarak başkalarıyla paylaşma gerçekleştirilebilir.

Öğretmenler ilköğretimde planlı yazma modelini kompozisyon çalışmalarında kullanabilirler. Bu model sayesinde öğrenciler yazının şekilsel yapısıyla değil içeriği üzerinde daha fazla duracakları için zihinsel düşünme, sıralama, sınıflama ve planlamaya daha fazla yer vereceklerdir. Ancak öğretmenler kompozisyon çalışmalarının bu modele göre yürütülmesinin vakit alacağını ve etkinlikleri yetiştiremeyeceklerini dile getirebilirler. Böyle düşünen öğretmenler için şu tavsiye edilebilir: Programda yer alan tüm etkinlikleri öğretmenin harfiyen uygulama zorunluluğu bulunmamaktadır. Öğretmen isterse ilgili etkinliklerin bir ya da birkaçını uygulayabilir. Bu durum öğretmenin zaman sıkıntısını ortadan kaldırmaktadır. Yazma konusunda yapılan araştırmalar, planlı yazma modelinin yararlarını ortaya koymaktadır. Cavkaytar (2010) yaptığı araştırmada ilköğretim

öğrencilerinin yazılı anlatım becerilerini geliştirmede yazma süreci modelinin önemine ve öğretmenlere sağlayacağı faydalara vurgu yapmıştır. Bu bakımdan kompozisyon çalışmalarında planlı yazma modelinin kullanılması karşılaşılabilecek sıkıntıların aşılmasında yararlı olabilir.

Sonuç

Kompozisyon yazma konusunda ilköğretim öğrencilerinin sıkıntı çektikleri bir gerçektir. Yaşanan bu sıkıntı öğrenciden mi yoksa yapılan öğretimden mi sorusu sorulduğunda, sıkıntının en büyük nedeninin öğretim kaynaklı olduğu söylenebilir. Çünkü bu güne kadar kompozisyon çalışmalarında öğrenciler sıralama, sınıflandırma, planlama gibi zihinsel etkinlikleri içeren içerik üzerinde değil sayfa düzeni, imlâ ve noktalama gibi şekilsellik üzerinde durmuşlardır. Planlı yazma modeli öğrenciye yazma çalışmalarına ayrılan zamanın %70'lik kısmını hazırlık çalışmalarına ayırmayı ifade etmektedir. Dolayısıyla öğrenci yazacağı konu hakkında daha fazla fikir üretme ve plan yapma fırsatına sahip olacaktır. Bu model yazamayan öğrencileri bile yazı yazmaya güdülemektedir. Planlı yazma modeli kompozisyon çalışmalarında hem öğrencilere hem de öğretmenlere büyük yararlar sağlayabilir.

Kaynakça

- Ağca, H. (1999). *Yazılı Anlatım*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Akyol, H. (2005). *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyol, H. (2006). *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Arıcı, A. F. ve Urgan, S. (2008). *İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin yazılı anlatım çalışmalarının bazı yönlerden değerlendirilmesi*. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 20, 317-328.
- Aşıcı, M. ve Mataracı, E. (1999) *İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerin İmla Ve Noktalama İle İlgili Bilgi ve Beceri Düzeyi*. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 6,106-115.
- Cavkaytar, S. (2010). *İlköğretimde Yazılı Anlatım Becerilerini Geliştirmede Yazma Süreci Modelinden Yararlanma*. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3 (10),133-139.
- Coşkun, E. (2007). İlköğretimde Türkçe Öğretimi (Ed. Ahmet Kırkılıç ve Hayati Akyol). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Göğüş, B. (1978). *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Kadioğlu Matbaası.
- Güneş, F. (2007). *Ses Temelli Cümle Yöntemi ve Zihinsel Yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

Muamber YILMAZ

Kapka, D. And Oberman, D. A. (2001). *Improving student writing skills through the modeling of the writing process*. Research Project, Saint Xavier University and SkyLight Professional Development Field Based Masters Program. ERIC ED 453 536.

Kavcar, C. Oğuzkan, F. ve Sever, S. (1995). *Türkçe öğretimi- Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin*. Ankara: Engin Yayınevi.

Kırbaş, A. (2008). "İlköğretim Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin (Okul Değişkenine Göre) Yazılı Anlatım Metinlerinin İncelenmesi". *Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*,18, 72-93.

Mc Callum, A., William, S. and Tina, T. (1998). *Language arts today*. New York: Mc Graw-Hill.

Özbay, M. (2003). *Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.

Temur, T. (2001). *İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazılı Anlatım Beceri Düzeyleri İle Okul Başarıları Arasındaki İlişki*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Tompkins, G. E. (1998). *Language art: Content and teaching strategies*. New Jersey, Columbus, Ohio: Upper Saddle River.

Toth, M. D., Nancy, N. R. And Betty, G. G. (1990). *Word of language*. New Jersey: Silver Burdett and Ginn.

Yetkin, D. ve Daştan, Ö. (2008). *İlköğretim Programı 1-5. Sınıflar*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Zorbaz, K. Z. (2005). *İlköğretim Okulları İkinci Kademe Türkçe Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirmeye İlişkin Görüşleri ve Yazılı Sınavlarda Sordukları Sorular Üzerine Bir Değerlendirme*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.